

DOI: 10.25140/2411-5215-2021-3(27)-190-199

УДК 336.1(477)

JEL Classification: E62; E20

Юлія Коваленко

доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансових ринків та технологій
Державний податковий університет (Ірпінь, Україна)

E-mail: kovalenko0202@ukr.net. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-5678-3185>

ResearcherID: [H-4742-2018](https://orcid.org/0000-0002-5678-3185)

Марина Лещенко

здобувач вищої освіти

Державний податковий університет (Ірпінь, Україна)

E-mail: marynaleschenko11@gmail.com. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-4289-7210>

**НЕДЕРЖАВНІ ПЕНСІЙНІ ФОНДИ ЯК ПРОФЕСІЙНІ УЧАСНИКИ
ІНВЕСТИЦІЙНОГО РИНКУ УКРАЇНИ**

У статті визначено особливості системи недержавного пенсійного забезпечення України. Проаналізовано основні показники провадження інвестиційної діяльності недержавних пенсійних фондів. Визначено основні функції системи недержавного пенсійного забезпечення, зокрема соціальну, інвестиційну та мобілізуючу. Проведено аналіз динаміки прибутку від інвестиційної діяльності. Аналіз структури інвестиційного портфеля показав, що пенсійні фонди у своїй діяльності дотримуються поміркованої інвестиційної стратегії. Визначено основні чинники, що негативно впливають на функціонування недержавних пенсійних фондів на інвестиційному ринку України. Запропоновано напрями активізації інвестиційної діяльності національних пенсійних фондів.

Ключові слова: недержавні пенсійні фонди; інвестиційний ринок; система недержавного пенсійного забезпечення; фінансові інструменти; інвестиційний портфель.

Рис.: 2. Табл.: 3. Бібл.: 17.

Постановка проблеми. За кризових умов сьогодення, спричинених пандемією, постає проблема мобілізації додаткових фінансових ресурсів. Одним із найголовніших способів залучення грошових коштів населення є інвестування. Вихід з економічної кризи та подальший сталий розвиток національної економіки неможливий без забезпечення ефективного функціонування інвестиційного ринку України. Закордонний досвід свідчить про те, що саме недержавні пенсійні фонди (далі – НПФ) провадять активну інвестиційну політику на ринку, тим самим не тільки забезпечують соціальний захист населення, шляхом виплат додаткових пенсій вкладникам, а ще й активізують роботу фондового ринку.

НПФ України є професійними учасниками інвестиційного ринку, проте інвестиційна діяльність фондів залишається на досить невеликому рівні в порівнянні з іншими країнами. Існує низка чинників, через які ефективність управління фінансовими активами НПФ залишається низькою, серед яких: низький рівень фінансової культури населення, недовіра населення до фінансових інституцій, недостатній рівень капіталізації НПФ та інші.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню основних тенденцій провадження інвестиційної політики недержавними пенсійними фондами присвячено багато праць західних учених, зокрема: М. Бабірада, Д. Вітаса, Р. Делла-Кроче, Л. Допіреата, Д. Еванса, А. Кларк, Е. Ковача, М. Мосіонек-Шведа, Ю. Фаму та інші. Серед вітчизняних авторів, які у своїх працях розглядали особливості інвестиційної політики НПФ, варто виокремити таких економістів, як Р. Бойчук, С. Борса, Д. Леонов, С. Онишко, М. Ріппа, А. Свиридовська, В. Федина, В. Федосов, С. Юрій та інших.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Попри таку велику кількість проведених раніше досліджень на тему інвестиційної політики НПФ, вивчення основних сучасних тенденцій та аспектів інвестиційної діяльності фондів досі є актуальним. Зокрема, необхідно подальше дослідження місця НПФ у формуванні національного інвестиційного ринку, проведення аналізу новітніх підходів в управлінні активами НПФ.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Головною метою цієї роботи є дослідження основних тенденцій інвестиційної політики, яку провадять НПФ, встановлення основних проблем, з якими стикаються фонди в ході проведення інвестиційної політики, а також визначення основних перспектив активізації інвестиційної діяльності НПФ.

Виклад основного матеріалу. Ефективне функціонування системи недержавного пенсійного забезпечення невід’ємна складова розвиненої держави. Вона виконує 3 важливі функції: 1) мобілізуючу – полягає в акумуляції грошових ресурсів; 2) соціальну – полягає в додатковій допомозі вкладникам, яку надає фонд у вигляді додаткових пенсійних виплат; 3) інвестиційну – інвестування фінансових ресурсів у різні сфери економіки. До того ж слід зазначити, що якісна робота системи НПЗ здатна не лише дати поштовх до розвитку економіки країни, а й допомогти державі знизити податкове навантаження на працююче населення, тим самим забезпечити вкладникам пенсійні виплати в тому розмірі, який вони забажали.

Недержавні пенсійні фонди – важлива частина фінансового сектору економіки, зокрема й інвестиційного ринку. У своїй діяльності НПФ керуються нормативно-правовою базою, а саме Законом України «Про недержавне пенсійне забезпечення» [11]. Інвестиційну діяльність НПФ проводить за рахунок активів вкладників, які фонд отримує у формі пенсійних внесків, і далі вже збільшує вартість цих активів на користь вкладника, шляхом інвестування вкладених коштів у фінансові інструменти різного виду. Отже, від ефективності проведення інвестиційної політики НПФ залежить рівень прибутку від їх здійснення, а отже, і розмір пенсії, яку вкладник отримує.

Під інвестиційною політикою НПФ слід розуміти професійну діяльність, яку провадять інститути системи НПЗ з управління фінансовими активами для того, щоб забезпечити виконання взятих на себе фінансових зобов’язань перед вкладниками в межах чинного законодавства. Головною метою здійснення інвестиційної діяльності є збільшення вартості активів вкладників шляхом формування довгострокового інвестиційного портфелю, який забезпечує фонду виконання взятих на себе фінансових зобов’язань перед учасниками. Чинним законодавством визначені головні вимоги до управління активами учасників НПФ (табл. 1).

Таблиця 1

Обмеження щодо управління активами недержавними пенсійними фондами

№ п/п	Склад активів	Частка у портфелі не більше, %
1	Банківські депозитні рахунки у грошових коштах та ощадні сертифікати банків	50
2	Цінні папери одного емітента (крім цінних паперів, погашення та отримання доходу за якими гарантовано КМУ)	5
3	Цінні папери, доходи за якими гарантовано КМУ	50
4	Цінні папери, доходи за якими гарантовано Радою міністрів АР Крим, та облігації місцевих позик	20
5	Облігації підприємств, емітентами яких є резиденти України	40
6	Акції українських емітентів	40
6 ¹	Акції українських емітентів, що не допущені до торгів на фондовій біржі	10
7	Цінні папери іноземних емітентів	20
8	Іпотечні облігації	40
9	Об’єкти нерухомості	10
10	Банківські метали, у тому числі шляхом відкриття поточних та депозитних рахунків в установах банків у банківських металах	10
11	Інші активи, що можуть бути оцінені за ринковою вартістю та не заборонені законодавством України, включаючи акції, набуті внаслідок перетворення юридичної особи, корпоративні права якої перебували в активах пенсійного фонду, в акціонерне товариство	5
11	Зобов’язання однієї юридичної особи	10
12	Цінні папери (корпоративні права) одного емітента	10

Джерело: складено на основі [1].

За своєю інвестиційною політикою НПФ можуть бути агресивними, поміркованими і консервативними. Вважається, що професійні і корпоративні фонди в інтересах своїх учасників не повинні проводити агресивну інвестиційну політику, оскільки це пов'язано з підвищеним ризиком при розміщенні та управлінні пенсійними активами. Разом з тим, якщо НПФ тривалий час проводить активну інвестиційну політику, оперує коштами великої кількості пенсіонерів і має гарантоване надходження внесків, такому фонду доцільно розширити інвестиційний портфель за рахунок залучення нових високодохідних фінансових інструментів. Для новостворених НПФ, які не мають достатніх ресурсів, потрібно обмежитися пасивною інвестиційною політикою [6, с. 282].

НПФ у ході ведення інвестиційної політики мають право на укладання договорів із фінансовими інституціями, що в подальшому розміщують активи пенсійних фондів у різноманітні фінансові інструменти. Головним суб'єктом, що провадить інвестиційну політику НПФ, є компанії з управління активами (далі – КУА). Діяльність таких компаній спрямована на зменшення ступеня ризиковості інвестиційної діяльності шляхом формування надійного інвестиційного портфеля. Щоб оцінити місце та роль НПФ на інвестиційному ринку України, слід проаналізувати динаміку зміни активів компаній з управління активами в розрізі найбільших фінансових установ (рис. 1).

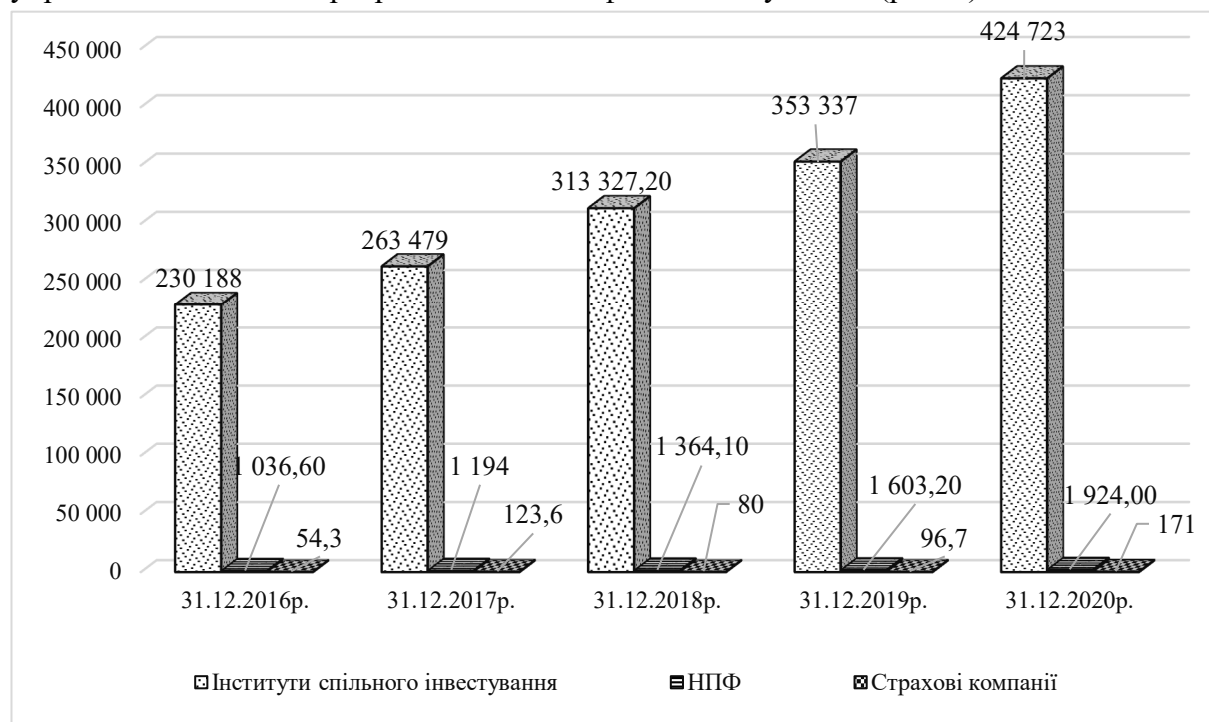

Рис. 1. Динаміка зміни активів фінансових компаній в управлінні КУА у 2016–2020 рр., млн грн

Джерело: побудовано на основі [4].

Аналіз даних, що наведені на рис. 1 доводить, що загалом на ринку управління активами прослідковується позитивна тенденція, активи всіх установ зросли. Станом на кінець 2020 р. головними вкладниками активів, що знаходяться в розпорядженні КУА, є: інститути спільного інвестування, страхові компанії та недержавні пенсійні фонди. Станом на кінець 2020 р. найбільша кількість активів для інвестування була передана з інститутів спільного інвестування – 424 723 млн грн, що більше на 71 386 млн грн за попередній рік. Найменшу кількість активів на інвестиційну діяльність було передано зі страхових компаній – 171 млн грн, що на 74, 3 млн грн більше, ніж у

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

2019 р. Недержавні пенсійні фонди займають друге місце за питомою вагою активів у розпорядженні КУА, протягом проаналізованих років їхній обсяг зріс майже удвічі – на 887,4 млн грн. Отже, як бачимо, НПФ дійсно посідають важливе місце на інвестиційному ринку України, проте кількість грошових активів для інвестування в порівнянні з інститутами спільного інвестування досить невелика, що можна пояснити низкою чинників, серед яких низький рівень інформованості населення, щодо діяльності НПФ, низький рівень добробуту населення та інші.

Для того щоб визначити основні тенденції інвестиційної політики, яку провадять НПФ на інвестиційному ринку, необхідно дати оцінку структурі їх інвестиційного портфелю (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка структури інвестиційного портфелю НПФ у 2016–2020 рр., млн грн

Вид активу	31.12.2016 р.	31.12.2017 р.	31.12.2018 р.	31.12.2019 р.	31.12. 2020 р.
Державні цінні папери	875,8	1004,9	1263,5	1443,5	1686,2
Грошові кошти	884,2	1083,3	985,5	1221,6	1383,8
Облігації підприємств	200,8	202,4	298,6	236,7	192,5
Об'єкти нерухомості	86,0	62,6	47,3	86,8	90,0
Дебіторська заборгованість	26,2	41,8	48,3	66,1	39,8
Акції	16,2	14,3	47,5	45,7	50,4
Інші інвестиції	18,5	24,0	18,5	26,3	15,2
Облігації внутрішніх місцевих позик	22,3	24,0	26,2	11,6	94,8
Банківські метали	8,7	10,1	9,8	5,0	11,0
Всього:	2138,7	2465,6	2745,2	3143,3	3563,7

Джерело: складено на основі [1; 9; 12].

Отже, аналіз табл. 2 показав, що головним джерелом інвестування НПФ залишаються державні цінні папери (далі – ОВДП), що становлять майже $\frac{1}{2}$ частину інвестиційного портфелю, за досліджуваній період їхня вартість зросла майже вдвічі – на 810,4 млн грн. Друге місце в структурі портфеля за обсягом вкладень посідають грошові кошти, їхній середній обсяг становив 1118,8 млн грн. Облігації підприємств також займають значну частку інвестиційного портфелю НПФ, хоча станом на кінець 2020 р. їхня вартість зменшилась на 44,2 млн грн у порівнянні з минулим роком. Найменшу кількість активів НПФ вкладають у банківські метали та в інші активи, їхня загальна вартість у середньому становить 14,7 млн грн. Оцінка структури інвестиційного портфеля НПФ показала, що загальна вартість пенсійних активів зросла на 1425 млн грн, що загалом є позитивним явищем, недержавні пенсійні фонди проводять свою діяльність у межах чинного законодавства, усі значення відповідають нормативним обмеженням, встановленим державою. Слід зазначити, що структура інвестиційного портфелю НПФ свідчить про те, що пенсійні фонди за здійснення інвестиційної діяльності дотримуються помірної інвестиційної стратегії (майже 40 % загальної вартості портфелю – грошові активи).

Одним із найголовніших показників, який характеризує ефективність ведення інвестиційної діяльності пенсійних фондів в Україні, є динаміка прибутку НПФ від інвестиційної діяльності (рис. 2).

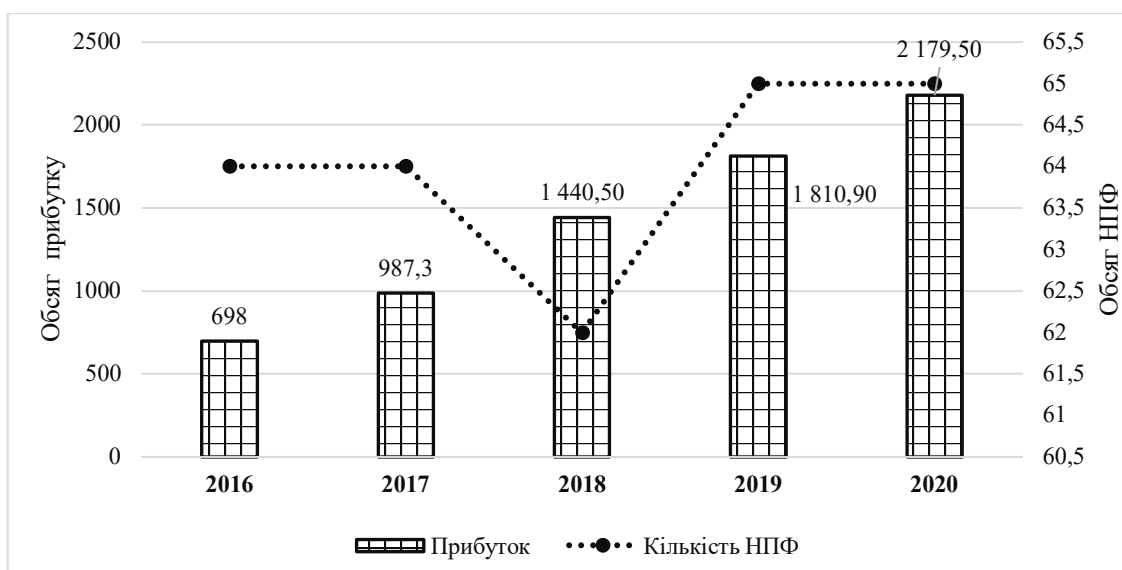

Рис. 2. Динаміка зміни прибутку НПФ від інвестиційної діяльності у 2016–2020 рр., млн грн

Джерело: побудовано на основі [4; 5].

Аналіз даних на рис. 2 показав, що обсяг прибутку від інвестиційної діяльності збільшився на 1481,5 млн грн, а середній обсяг прибутку становив 1423,24 млн грн, що також можна пояснити збільшенням кількості діючих НПФ до 65. Найбільший приріст прибутку був зафіксований у 2018 році і становив 453,2 млн грн, хоча і кількість НПФ скоротилась до 62 установ. Слід зазначити, що загалом динаміка показників прибутку від інвестування має позитивний характер, проте під час здійснення інвестиційної політики НПФ стикаються з низкою проблем, зокрема низьким рівнем капіталізації фондів, інфляційні процеси в економіці, нерозвиненістю фінансового ринку України, обмеженістю фінансових інструментів для інвестування, через великі ризики та незахищеність інвестованих коштів на державному рівні.

Так, К. Штепенко до основних проблем пов'язаних зі здійсненням інвестиційної діяльності НПФ відносить: недостатню розвиненість національного фондового ринку, що не дозволяє в повному обсязі реалізовувати усі потенційні можливості використання заощаджень населення (втілених у формі пенсійних активів) в інвестиційних процесах; низький рівень довіри населення до недержавного пенсійного забезпечення, банківської системи та інших фінансових установ; низький фінансовий рівень спроможності громадян для участі в системі недержавного пенсійного забезпечення [15, с. 1009].

Зі свого боку, І. Приймак визначає такі негативні фактори впливу на інвестиційну політику НПФ: відсутність державної кампанії щодо популяризації приватних пенсійних схем; неспроможність НПФ досягнути довгострокового чистого інвестиційного доходу; великі витрати НПФ, що негативно впливають на вартість пенсійних активів у довгостроковому періоді [10, с. 85].

До головних проблем, з якими стикаються НПФ у ході проведення інвестиційної політики, можна віднести: 1) незначні обсяги залучення фінансових ресурсів для інвестування; 2) низька активність щодо реалізації інноваційних проєктів через венчурні фонди; 3) низький рівень фінансової довіри з боку потенційних учасників та інвесторів; 4) дефіцит привабливого інвестиційного інструментарію; 5) призупинення пенсійної реформи в частині запровадження обов'язкової накопичувальної пенсійної системи та персоналізованого обліку її учасників; 6) недостатня інформаційна прозорість діяльності НПФ [7, с. 59].

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Отже, до основних проблем з якими стикаються НПФ у ході проведення інвестиційної діяльності в Україні загалом, слід віднести: 1) інфляційні процеси в економіці знижують вартість вкладених активів; 2) недосконалість нормативно-правового законодавства – відсутність можливості вкладення учасниками коштів в інших валютах; 3) низький рівень загально-економічних показників, що мають негативний вплив на рівень платоспроможності населення; 4) відсутність фінансової культури населення; 5) невеликий вибір захищених на рівні держави фінансових інструментів для інвестування НПФ; 6) неможливість керувати активами вкладниками самостійно, без участі КУА; 7) нерозвиненість фінансового ринку, через що існує вузький вибору фінансових інструментів для інвестування.

Щодо зарубіжної практики, то «світовий досвід організації національних пенсійних систем показує, що додаткові недержавні пенсії займають істотну частку в загальному рівні пенсійного забезпечення. Недержавні пенсійні фонди в усіх країнах світу визнані важливими соціальними інститутами щодо поліпшення матеріального становища непрацездатних членів суспільства і мають високий рівень довіри громадян до пенсійної накопичувальної системи» [8].

У країнах Європи пенсійні внески є головним джерелом здійснення інвестиційної діяльності. Як стверджує Ю. Владика, «досвід зарубіжних країн свідчить про те що, економічному зростанню сприяє довгострокове інвестування недержавних пенсійних фондів, крім цього система НПЗ здатна мінімізувати негативний вплив демографічних ризиків та ризиків, пов'язаних із погіршенням загальноекономічної ситуації, а також виступає передумовою збереження високого рівня життя за досягнення пенсійного віку» [2, с. 383].

Отже, у країнах з високим рівнем економічного розвитку НПФ активно провадять інвестиційну політику, що сприяє не тільки розвитку інфраструктури, збільшенню грошового обороту країн, а й забезпечує вкладникам досить високі пенсійні виплати. Для того щоб оцінити головні тенденції провадження зарубіжними пенсійними фондами інвестиційної політики, варто розглянути основні напрями інвестування НПФ провідних країн світу у 2016 – 2020 рр. (табл. 3).

Аналіз табл. 3 показав, що серед більшості країн світу головним інструментом інвестування виступають саме акції – станом на 2020 рік середнє значення за усіма країнами становило половину загальних інвестицій – 50 %, а найбільше коштів було вкладено у Польщі та Китаї. Друге місце за питомою вагою в структурі інвестицій НПФ світу станом на 31.12.2020 р. належить саме вкладенням в облігації та векселі, найбільшу частку активів було вкладено канадськими пенсійними фондами 31,9 % від загальної вартості інвестицій. Окремо слід відзначити інвестиційну політику, що провадять пенсійні фонди Польщі – найбільшу частину активів воникладають в акції, середня вартість активів вкладених в акції становила 83,5 %. Слід зазначити, що інвестиційна політика пенсійних фондів Сполучених штатів Америки, а також Канади, дещо відрізняється від політики інших країн, воникладають кошти за принципом диверсифікованості, тому в кожен напрямкладають приблизно однакові частки, хоча й намагаються уникати вкладень у готівку та депозити.

Досвід провадження зарубіжними НПФ інвестиційної політики показав, що кожен пенсійний фонд по-різному вкладає кошти, хоча існують певні закономірності – країни, що мають близьке географічне положення провадять схожу інвестиційну політику, наприклад Канада і США. Тому, як бачимо, для підвищення ефективності провадження інвестиційної політики НПФ України слід ретельно вивчати досвід зарубіжних фондів, а також систематично досліджувати інформацію вітчизняних учених щодо цього питання.

Таблиця 3

Основні напрями розміщення інвестиційних активів пенсійних фондів зарубіжних країн станом у 2016 – 2020 рр., %

	31.12.2016	31.12.2017	31.12.2018	31.12.2019	31.12.2020
Акції					
Австралія	51,1	58,3	44,9	42,5	43,5
США	44,7	50,9	31,6	33,5	33,1
Канада	27,8	52,5	30,2	28,2	27,3
Китай	59,1	70,0	57,5	59,5	60,5
Польща	82,7	85,2	85,0	82,5	82,4
Векселі та облигації					
Австралія	10,2	4,8	15,3	13,0	15,2
США	36,8	24,9	28,1	26,9	22,3
Канада	35,0	32,3	31,3	32,6	31,9
Китай	22,4	17,9	24,2	24,7	23,5
Польща	8,8	8,8	9,2	10,2	8,3
Готівка та депозити					
Австралія	16,7	11,2	14,2	13,0	12,4
США	1,0	0,7	0,5	0,5	2,1
Канада	4,5	4,5	4,1	3,6	4,0
Китай	12,0	12,0	13,6	13,3	13,1
Польща	7,3	5,9	5,2	7,2	7,2
Інше					
Австралія	22,1	25,7	25,6	25,7	28,9
США	17,5	39,6	39,9	39,1	42,6
Канада	32,7	34,7	34,4	35,6	36,9
Китай	6,2	0,0	4,7	2,5	2,9
Польща	1	0,1	0,1	0,1	2,1

Джерело: складено на основі [14; 16; 17].

На думку А. Свиридовської, «до нових способів активізації інвестиційної політики НПФ слід віднести: 1) ширше інформування про збільшення чисельності вкладників, обґрунтування відповідних переваг НПФ у пенсійній системі України; 2) поступове зменшення податкового навантаження щодо активів фондів, зокрема інвестованих в економіку України; 3) розширення діапазону інвестиційних вкладень через моніторинг об'єктів інвестування з підвищенням прибутковості інвестицій; 4) поліпшення інвестиційних обмежень шляхом удосконалення законодавства, що регулює цю діяльність; 5) забезпечення штатної чисельності працівників НПФ кваліфікованими фахівцями, зокрема фінансистами та юристами; 6) подальший розвиток ринку цінних паперів загалом, адже ліквідний, надійний і прозорий фондовий ринок має забезпечити створення сприятливих умов для розвитку НПФ» [13, с. 155].

Доцільним для підвищення ефективності інвестиційної діяльності НПФ стало б запровадження так званих «пенсійних облигацій» – нових державних цінних паперів, емітентом яких виступив би Національний банк України. Дохідність за даними цінними паперами має бути «позитивною» тобто вона має бути дещо більшою ніж темп інфляції [5, с. 98]. Це запровадження дасть змогу не тільки розширити спектр надійних фінансових інструментів, а і зберегти вкладені кошти від ризиків пов'язаних з інфляційними процесами в економіці.

Ще одним способом збільшення капіталізації пенсійних фондів, а значить і обсягу інвестиційних ресурсів НПФ стало б запровадження нових автоматизованих технологій в діяльності фондів. Так, розроблення відповідних додатків НПФ дало б змогу не тільки зменшити час на оброблення нових договорів, скоротити витрати пов'язані з діяльністю, а й залучити нових клієнтів. Ефективним було б відображення у даному додатку рі-

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

зних програм інвестування, який містив би перелік фінансових інструментів та умов, за якими НПФ може вкласти кошти. Відповідно вкладник міг би сам за своїм бажанням обирати напрями інвестування, або ж надати це право фонду. Дане нововведення дало б змогу не тільки зробити прозорою систему інвестиційної діяльності НПЗ, а й підвищити рівень фінансової грамотності населення щодо ринку цінних паперів.

Висновки та пропозиції. Отже, НПФ – це професійні учасники інвестиційного ринку України, які ведуть свою інвестиційну діяльність на користь учасника фонду з метою збільшення вартості вкладених активів для того аби забезпечити виконання фінансових обов'язків. Так, у процесі аналізу було визначено, що сьогодні НПФ дотримуються поміркованої інвестиційної стратегії. Визначено, що НПФ посідають друге місце за питомою вагою активів на інвестиційному ринку України. До основних проблем, з якими стикаються пенсійні фонди під час проведення інвестиційної діяльності належить: відсутність фінансової культури громадян; низький рівень капіталізації установ; інфляційні процеси в економіці підривають довіру населення до НПФ; неможливість самостійно управляти фінансовими активами та інші. До основних способів активізації інвестиційної діяльності пенсійних фондів слід віднести: гармонізацію законодавства до міжнародних та європейських стандартів; проведення інформаційно-роз'яснювальних заходів у вигляді реклами, проведення безкоштовних лекцій на тему діяльності НПФ; надання прав НПФ на автономне управління фінансовими активами, розширення спектру фінансових інструментів, впровадженням так званих «пенсійних облігацій»; розробку та впровадження автоматизованих систем і додатків.

Список використаних джерел

1. Аналітичні дані щодо ринку накопичувального пенсійного забезпечення [Електронний ресурс] / Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. – Режим доступу: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/#tab-5>.
2. Владика Ю. П. Напрями розвитку недержавного пенсійного забезпечення / Ю. П. Владика // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. – Вип. 19. – С. 382–386.
3. Інвестування: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / Пересада А. А., О. О. Смірнова, С. В. Онікієнко, О. О. Ляхова. – К. : КНЕУ, 2001. – 251 с.
4. Квартальні та річні огляди ринку [Електронний ресурс] / Українська асоціація інвестиційного бізнесу : вебсайт. – Режим доступу: <https://www.uaib.com.ua/analituaib/publ-ici-quart>.
5. Коваленко Ю. М. Інвестиційна політика недержавних пенсійних фондів / Ю. М. Коваленко // Фінанси України. – 2004. – Вип. 8. – С. 91–96.
6. Коваленко Ю. М. Управління фінансовими активами : навч. посіб. у 2 ч. / Ю. М. Коваленко. – Ірпінь : Університет ДФС України, 2019. – 498 с.
7. Коваленко Ю. М., Коваленко І. І. Еволюційні тренди в системі інвестиційних і пенсійних фондів України / Ю. М. Коваленко // Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування. – 2020. – Вип. 4. – С. 53–62.
8. Пенсійні фонди у світі [Електронний ресурс] / Національний банк України: вебсайт. – Режим доступу: https://knpf.bank.gov.ua/uchasnykam/baza_znan/pensiini_fondy_u_sviti.html.
9. Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення у 2018 році [Електронний ресурс] / Українська соціальна медіа-група. – Режим доступу: <https://usmg.com.ua/pidsumky-rozvytku-systemy-nederzhavn>.
10. Приймак І. Роль недержавних пенсійних фондів у формуванні пенсійних заощаджень громадян України / І. Приймак, В. Мацькова // Причорноморські економічні студії. – 2020. – Вип. 55-2. – С. 80–86.
11. Про недержавне пенсійне забезпечення [Електронний ресурс] : Закон України від 09.07.2003 р. № 1057-IV. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15#Text>.
12. Ріппа М. Б. Інвестиційна діяльність недержавних пенсійних фондів в Україні / М. Б. Ріппа, Н. В. Шамун // Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України. – 2018. – Вип. 2. – С. 319–337.

13. Свиридовська А. О. Інвестиційна діяльність недержавних пенсійних фондів України / А. О. Свиридовська // Наукові праці НДФІ. – 2016. – Вип. 4 (77). – С. 148–157.
14. Федина В. В. Управління активами недержавних пенсійних фондів: зарубіжний досвід та вітчизняна практика / В. В. Федина // Економіка та держава. – 2019. – Вип. 5. – С. 118–123.
15. Штепенко К. Аналіз діяльності недержавних пенсійних фондів в Україні / К. Штепенко, А. Деркач // Молодий вчений. – 2016. – Вип. 12.1 (40). – С. 1006–1010.
16. Pension funds: total investments 2020 [Electronic resource] / Eurostat. – Access mode: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/pensions/overview>.
17. Pension Markets in Focus [Electronic resource] / OECD. – Access mode: <https://www.oecd.org/pensions/private-pensions/pensionmarketsinfocus.htm>.

References

1. Analytical data shchodo rynku nakopychualnoho pensiinoho zabezpechennia. Natsionalna komisiia z tsinnykh paperiv ta fondovoho rynku [Analytical data on the funded pension market. National Securities and Stock Market Commission]. <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/#tab-5>.
2. Vladyka, Yu.P. (2017). Napriamy rozvytku nederzhavnoho pensiinoho zabezpechennia [Directions of development of non-state pension provision]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky – Global and national economic problems*, 19, 382–386.
3. Peresada, A.A., Smirnova, O.O., Onikiienko, S.V., & Liakhova, O.O. (2001). *Investuvannia* [Investing]. KNEU.
4. *Ukrainska asotsiatsiia investytsiinoho biznesu* [Ukrainian Investment Business Association] (n.d.). Kvartalni ta richni ohliady rynku [Quarterly and annual market reviews.]. <https://www.uaib.com.ua/analituaib/publ-ici-quart>.
5. Kovalenko, Yu.M. (2004). Investytsiina polityka nederzhavnykh pensiinykh fondiv [Investment policy of non-government pension funds]. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, 8, 91–96.
6. Kovalenko, Yu.M. (2019). *Upravlinnia finansovymy aktyvamy* [Management of financial assets]. Universytet DFS Ukrainy.
7. Kovalenko, Yu.M., & Kovalenko, I.I. (2020). Evoliutsiini trendy v systemi investytsiinyykh i pensiinykh fondiv Ukrainy [Evolutionary trends in the system of investment and pension funds of Ukraine]. *Ekonomichniy visnyk. Seriya: finansy, oblik, opodatkovannia – Economic Bulletin. Series: finance, accounting, taxation*, 4, 53–62.
8. *Natsionalnyi bank Ukrainy* [National Bank of Ukraine]. (n.d.). Pensiini fondy u sviti [Pension funds in the world]. https://knpf.bank.gov.ua/uchasnykam/baza_znan/pensiini_fondy_u_sviti.html.
9. *Ukrainska sotsialna media-hrupa* [Ukrainian social media group]. (n.d.). Pidsumky rozvytku systemy nederzhavnoho pensiinoho zabezpechennia u 2018 rotsi [Results of the development of the non-government pension system in 2018]. <https://usmg.com.ua/pidsumky-rozvytku-systemy-nederzhavn>.
10. Pryimak, I., & Matskova, V. (2020). Rol nederzhavnykh pensiinykh fondiv u formuvanni pensiinykh zaoshchadzhen hromadian Ukrainy [The role of non-government pension funds in the formation of pension savings of citizens of Ukraine]. *Prychornomorski ekonomichni studii – Black Sea Economic Studies*, 55-2, 80–86.
11. Pro nederzhavne pensiine zabezpechennia [On non-government pension provision], Law of Ukraine № 1057-IV (of July 9, 2003). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15#Text>.
12. Rippa, M.B., Shamun, N.V. (2018). Investytsiina diialnist nederzhavnykh pensiinykh fondiv v Ukraini [Investment activity of non-government pension funds in Ukraine]. *Zbirnyk naukovykh prats Universytetu derzhavnoi fiskalnoi sluzhby Ukrainy – Collection of scientific works of the University of the State Fiscal Service of Ukraine*, 2, 319–337.
13. Svyrydovska, A.O. (2016). Investytsiina diialnist nederzhavnykh pensiinykh fondiv Ukrainy [Investment activity of non-government pension funds of Ukraine]. *Naukovi pratsi NDFI – Scientific works of NDFI*, 4(77), 148–157.
14. Fedyna, V.V. (2019). Upravlinnia aktyvamy nederzhavnykh pensiinykh fondiv: zarubizhnyi dosvid ta vitchyzniana praktyka [Asset management of non-government pension funds: foreign experience and domestic practice]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and state*, 5, 118–123.

15. Shtepenko, K., & Derkach, A. (2016). Analiz diialnosti nederzhavnykh pensiinykh fondiv v Ukraini [Analysis of the activities of non-government pension funds in Ukraine]. *Molodyi vchenyi – Young scientist*, 12.1(40), 1006–1010.

16. Eurostat. (n.d.). Pension funds: total investments 2020. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/pensions/overview>.

17. OECD. (n.d.). Pension Markets in Focus. <https://www.oecd.org/pensions/non-government-pensions/pensionmarketsinfocus.htm>.

Отримано 29.08.2021

UDC 336.1 (477)

Yuliia Kovalenko

Doctor of Economics, Professor, Professor of the Financial Markets and Technologies
State Tax University (Irpın, Ukraine)

E-mail: kovalenko0202@ukr.net. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-5678-3185>

ResearcherID: [H-4742-2018](https://orcid.org/0000-0002-5678-3185)

Maryna Leschenko

Higher Education Seeker
State Tax University (Irpın, Ukraine)

E-mail: marynaleschenko11@gmail.com. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-4289-7210>

NON-GOVERNMENT PENSION FUNDS AS PROFESSIONAL PARTICIPANTS IN THE INVESTMENT MARKET OF UKRAINE

In today's crisis caused by the pandemic, there is a problem of mobilization of additional financial resources. One of the most important ways to raise money is to invest. Exit from the economic crisis and further sustainable development of the national economy is impossible without ensuring the effective functioning of the investment market of Ukraine. Foreign experience shows that it is non-state pension funds that pursue an active investment policy in the market, thus not only providing social protection to the population by paying additional pensions to depositors, but also intensify the work of the stock market.

The purpose of the article is to study the main trends of investment policy pursued by NPFs, to identify the main problems faced by funds in the course of investment policy, as well as to identify the main prospects for intensifying investment activities of non-government pension funds.

The following research methods are used in the article: comparison, induction, analysis, generalization and etc.

The main directions of investment policy pursued by non-state pension funds of Ukraine and the world are analyzed. It is determined that Non-government pension funds of Ukraine pursue a moderate investment policy, as a significant part of investment resources are monetary resources. Identified the main problems facing Non-government pension funds: inflation in the economy reduces the value of invested assets; imperfection of regulatory legislation - the lack of opportunity for participants to invest in other currencies; low level of general economic indicators that have a negative impact on the level of solvency of the population; lack of financial culture of the population; a small selection of state-protected financial instruments for NPF investment.

The main ways to intensify the investment activities of pension funds include: harmonization of legislation with international and European standards; conducting informational and explanatory events in the form of advertising, holding free lectures on the activities of NPF; granting NPF rights to autonomous management of financial assets, expanding the range of financial instruments, introduction of so-called «pension bonds», development and implementation of automated systems and applications.

Keywords: non-government pension funds; investment market; non-government pension system; financial instruments; investment portfolio.

Fig.: 2. Table: 3. References: 17.